

13 Využití a degradace půdy

Miloslav Šimek, Luboš Borůvka, Dana Elhottová, Jakub Houška, Petr Konvalina, Marek Kopecký, Jana Macková, Jan Moudrý, Lenka Pavlů, Eva Semančíková, Pavel Šimek, Ondřej Uhlík

13.1 Půda jako součást krajiny i sídel	649
13.2 Využití půdy v zemědělství a lesnictví	660
13.3 Zpracování půdy a fyzikální degradace půdy	673
13.4 Výživa a ochrana plodin, polutanty, změny pH a chemická degradace půdy	687
13.5 Biologická degradace půdy	727
13.6 Eroze půdy	734
13.7 Remediace půdy	741
13.8 Alternativní technologie hospodaření	754
13.9 Literatura	764

13.1 Půda jako součást krajiny i sídel

13.1.1 Vznik a vývoj kulturní krajiny

Krajinu můžeme vnímat jako kroniku formovanou přírodními i kulturními procesy, které se navzájem ovlivňují, prolínají, ale také zůstávají na sobě nezávislé. Paměť krajiny je dána jejím reliéfem, substrátem a klimatem (Cílek, 2010). Všechny tyto předpoklady stály i za změnou způsobu života člověka na počátku neolitu před asi 12 000–13 000 lety. Pravděpodobná změna klimatu a s ní spojená dlouhá období sucha upřednostnily jednoleté byliny, které nepříznivé podmínky přečkávaly ve formě semen či hlíz. Nadbytek snadno uchovatelných zrn divokých obilovin a luštěnin umožnil lovcům-sběračům v příhodných oblastech Předního východu vytvářet první trvale obydlená sídla. Obdělávaná a využívaná půda se stala nenahraditelnou složkou krajiny, na které člověk začal být závislý.

Využití půdy v krajině tedy počítáme až od doby, kdy se tu usadil člověk, a hovoříme o tzv. **kulturní krajině**. Kulturní krajina je dnes příznačná pro oblasti s vyspělou ekonomikou, hustým a dlouhodobým osídlením a jejím typickým obrazem je krajina

evropská, i když ji dnes samozřejmě najdeme na všech kontinentech s výjimkou Antarktidy. Existují různé typy kulturní krajiny: 1) lesohospodářská, ve které převládá les, jež člověk využívá a ošetřuje, 2) zemědělská, v níž člověk půdu obhospodařuje, ovlivňuje její úrodnost, schopnost zadržovat vodu a další funkce půdy, 3) těžební, poznamenaná povrchovou a důlní těžbou nerostů včetně rekultivace půdy a krajiny po těžbě, 4) sídelní, městská, která je člověkem silně ovlivněná, často plně zastavěná (Cílek a kol., 2005).

Do střední Evropy přišli první zemědělci z Balkánu přes dnešní Maďarsko a Slovensko a na našem území se usídlili asi 5000 let př. n. l. Pravděpodobným motivem přesunu byl nedostatek půdy v původních domovech. Skupinky lidí postupovaly podél velkých řek s úrodnými sprašovými půdami, až byla postupně osídlena velká část moravských úvalů, Polabí, dolní Povltaví, Poohří a dolní tok Berounky (Lokoč a Lokočová, 2010). První zemědělci oceňovali půdu podle úrodnosti a přístupnosti, proto se místa nálezů